Oikeusneuvos Lena Engstrand

HE 190/2017 vp

Korkein oikeus

6.3.2018

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esityksessä 190/2017 vp ehdotetaan muutettavaksi oikeudenkäymiskaaren säännöksiä tuomioistuimen toimivallasta käsitellä summaarisia riita-asioita. Ehdotuksen mukaan näiden riita-asioiden käsittely keskitettäisiin yhdeksään esityksessä mainittuun käräjäoikeuteen. Oikeushenkilön, elinkeinonharjoittajan, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilön sekä oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan olisi toimitettava summaaristen riita-asioiden haastehakemukset käräjäoikeuteen sähköisesti suoraan tuomioistuinten tietojärjestelmään. Esityksessä ehdotetaan lisäksi täsmennyksiä oikeudenkäymiskaaren säännöksiin asiakirjan todisteellisesta tiedoksiannosta. Vielä esityksessä ehdotetaan haasteen puhelintiedoksiannon mahdollistamista kaikissa summaarisissa riita-asioissa.

Hallituksen esitys pohjautuu oikeusministeriön 17.6.2016 asettaman työryhmän mietintöön. Työryhmän mietinnössä ja hallituksen esityksessä on sähköisten asioinnin lisäämiseen liittyen kiinnitetty huomiota siihen, että velvoite sähköiseen asiointiin voisi perustuslain 6 §:n 2 momentin vastaisesti asettaa kansalaiset eri asemaan heidän henkilökohtaisten valmiuksiensa vuoksi. Kun velvollisuus ei ulottuisi omassa asiassaan toimivaan luonnolliseen henkilöön, katsoisin esityksessä todetulla tavalla, että yhdenvertaisuusnäkökulmalla on sääntelyssä suhteellisen vähäinen merkitys. Ehdotuksen mukaan tuomioistuinmaksua ei perittäisi päätöksestä jättää tutkimatta muulla tavalla kuin sähköisesti toimitettu summaarinen haastehakemus, mikä taas tarkoittaa sitä, ettei velvollisuus sähköiseen asiointiin vaarantaisi perustuslain 21 §:n 1 momentin turvaamaa oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Kun edellä mainitut perusoikeusnäkökohdat on mielestäni otettu huomioon, en käsittele tässä lausunnossani enemmälti sähköiseen asiointiin liittyviä kysymyksiä. Tiedoksiantoa koskevien muutosehdotusten osalta tyydyn toteamaan, että esityksessä on pidetty kiinni todisteellisesta tiedoksiannosta, mikä on velallisen oikeusturvan kannalta ensisijaisen tärkeää.

Keskityn jäljempänä summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä koskeviin kysymyksiin.

Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittämistä ja keskittämistä sekä siihen liittyviä kysymyksiä on valmisteltu jo pidemmän aikaa. Oikeudenhoidon uudistamisohjelman 14 kohdan mukaan summaaristen riita-asioiden käsittelyä tulee kehittää siten, että summaariset riita-asiat joko siirretään käräjäoikeuksista ulosottoviranomaisten käsiteltäviksi tai keskitetään enintään kolmelle käräjäoikeudelle. Vuonna 2014 valmistuneessa selvityksessä ehdotettiin summaaristen riita-asioiden käsittelyn siirtämistä ulosottoviranomaiselle. Tästä toteuttamisvaihtoehdosta on kuitenkin luovuttu, koska velkomusasioiden käsittelyn siirtäminen ulosottoon ei ole mahdollista velallisen oikeusturvaa vaarantamatta. Oikeus- ja työministeri Lindström teki helmikuussa 2016 linjaratkaisun, jonka mukaan asiassa edettäisiin keskittämällä summaariset riita-asiat enintään kahteen käräjäoikeuteen hovioikeuspiiriä kohti eli siis yhteensä enintään

10 käräjäoikeuteen. Linjaratkaisussa siten luovuttiin tavoitteesta keskittää summaariset riita-asiat enintään kolmeen käräjäoikeuteen.

Korkein oikeus on summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittämistä koskevasta selvityksestä (Oikeusministeriön julkaisu 52/2014) antamassaan lausunnossa 25.2.2015 katsonut, että riidattomien saatavien velkomusprosessia on syytä kehittää, vaikka näiden asioiden käsittely tuleekin korkeimman oikeuden mukaan säilyttää käräjäoikeuksissa. Lausunnossaan korkein oikeus on todennut myös, että oikeusturvavaatimusten ja tehokkuusvaatimusten kannalta sekä kustannussyistä pitäytyminen nykyisen kaltaisessa hajautetussa käsittelyssä kaikissa käräjäoikeuksissa tuskin on perusteltu vaihtoehto.

Korkein oikeus on siis vuonna 2015 antamassaan lausunnossa pitänyt oikeana sitä, että summaaristen riita-asioiden käsittely keskitetään käräjäoikeusorganisaatiossa. Nyt ko. hallituksen esityksessä ehdotettua keskittämistä voidaan siten sinällään pitää kannatettavana. Ehdotetut säännökset käräjäoikeuksien toimivallasta ja asian siirtämisestä käräjäoikeudesta toiseen ovat mielestäni systemaattiset ja selkeät ja ne sopivat yhteen muiden samassa luvussa olevien säännösten kanssa. Minulla ei ole muutoinkaan lakiteknisiin kysymyksiin liittyviä huomautuksia.

Kiinnitän kuitenkin huomiota siihen, mitä esityksessä on todettu sen tavoitteesta. Esityksen tavoitteena on nimittäin summaaristen riita-asioiden käsittelyn tehostaminen käräjäoikeuksissa siten, että menettely olisi mahdollisimman nopea ja taloudellinen. Menettelyn tulisi myös mahdollisimman hyvin varmistaa ratkaisujen oikeellisuuden ja velallisen oikeusturvan toteutumisen. Käräjäoikeuksissa noudatettujen työtapojen ja työn organisoinnin tulisi olla mahdollisimman tehokasta ja yhdenmukaista. Asianosaisten yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan saatavuuden kannalta ei ole hyväksyttävää, että summaaristen riita-asioiden käsittelyn kestossa on suuria eroavaisuuksia eri käräjäoikeuksien välillä. Tavoitteena olisi myös lisätä henkilöstön osaamista ja näin edistää käsittelyn tuloksellisuutta sekä lainkäytön laatua ja oikeusvarmuutta. Kun esitys lähtee siitä, että summaarisia riita-asioita käsiteltäisiin yhdeksässä käräjäoikeudessa, vaikka alun perin suunniteltiin niiden käsittelemistä enintään kolmessa käräjäoikeudessa, on mielestäni olemassa vaara siitä, ettei uudistuksen onnistumisen kannalta hyvin keskeinen tavoite työtapojen ja työn organisoinnin yhdenmukaistamisesta toteudu. (Tätä problematiikkaa onkin sivuttu esityksen s. 17.) Kysymykseen toimivaltaisten käräjäoikeuksien lukumäärästä liittyy kuitenkin esityksestä todetulla tavalla myös sellaisia seikkoja, jotka puhuvat ehdotetun lukumäärän puolesta.

Totean vielä, että perusoikeuksiin kuuluvat kielelliset oikeudet on otettu huomioon summaaristen riita-asioiden keskittämisessä.